

**HOZIRGI ZAMON BOSHQARUVIDA RAHBARLIKKA
ZAMONAVIY YONDASHUVLAR**

To'ra qo'rg'on agrotexnologiyalari texnikumi

maxsus fan o'qituvchisi

Dolimov Dilmurod

Annotatsiya: Ushbu maqolada hozirgi zamon boshqaruvi tizimida rahbarlikka zamonaviy yondashuvlarning mazmuni, nazariy asoslari va amaliy ahamiyati tahlil qilingan. Transformatsion, tranzaksion, xizmatiy, adaptiv, innovatsion hamda raqamli (digital) yetakchilik konsepsiyalarining o'ziga xos xususiyatlari yoritilib, ularning tashkilot samaradorligiga ta'siri ilmiy asosda ko'rib chiqiladi. Maqolada rahbarning zamonaviy kompetensiyalari – strategik fikrlash, raqamli savodxonlik, innovatsion qarorlar qabul qilish, jamoaviy boshqaruv va motivatsiya berish ko'nikmalari alohida ta'kidlangan. Tadqiqot natijalari zamonaviy rahbarlik yondashuvlari korxonalar raqobatbardoshligini oshirish, innovatsion muhitni shakllantirish va xodimlar faoliyatini faollashtirishda muhim omil ekanini ko'rsatadi. O'zbekiston sharoitida transformatsion va raqamli yetakchilikning tatbiq etilishi boshqaruv tizimini modernizatsiya qilishning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida baholanadi.

Kalit so'zlar: zamonaviy boshqaruv, rahbarlik, transformatsion yetakchilik, tranzaksion yetakchilik, xizmatiy rahbarlik, adaptiv yetakchilik, innovatsion rahbarlik, raqamli yetakchilik, strategik boshqaruv, motivatsiya, jamoaviy boshqaruv, innovatsiyalar, raqamlashtirish, liderlik kompetensiyalari, boshqaruv samaradorligi.

Kirish

Global raqobatning kuchayishi, texnologik revolyutsiya (AI, Big Data, avtomatizatsiya), inson kapitalining o'sishi va korxonalarning moslashuvchanlikka bo'lgan ehtiyoji zamonaviy boshqaruv tizimida rahbarlik yondashuvlarini tubdan

yangilanishiga olib kelmoqda. An'anaviy buyruqbozlik, qat'iy ierarxiya va nazoratga asoslangan boshqaruv modellaridan farqli ravishda hozirgi davr rahbaridan strategik fikrlash, transformatsion yetakchilik, motivatsiya yaratish, jamoaviy qaror qabul qilish va innovatsion madaniyatni shakllantirish talab etiladi. Shu bois zamonaviy rahbarlik konsepsiyalarini chuqur o'rganish nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ega.

Ushbu maqolada hozirgi zamon boshqaruvida qo'llanilayotgan zamonaviy rahbarlik yondashuvlari — transformatsion, tranzaksion, xizmatiy, adaptiv, innovatsion va raqamli yetakchilikning nazariy mazmuni hamda ularning tashkilot samaradorligiga ta'siri ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Transformatsion rahbarlik-Transformatsion rahbarlik nazariyasi J.Bernz va B.Bass tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, uning markazida insonni ruhlantirish, umumiy maqsad sari birlashtirish va o'zgarishlarga tayyorlash tamoyillari yotadi. Transformatsion rahbar:

- strategik yo'nalish beruvchi,
- xodimlarni ilhomlantiruvchi,
- innovatsion g'oyalarni qo'llab-quvvatlovchi,
- jamoani o'zgarishlarga tayyorlovchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi.

Transformatsion rahbarlarning asosiy to'rt elementi mavjud:

1. **idealizatsiyalangan ta'sir,**
2. **ilhomlantiruvchi motivatsiya,**
3. **intelektual rag'batlantirish,**
4. **individual yondashuv.**

Bugungi kunda bu model innovatsion korxonalar, IT sektori, startaplar va ta'lim tashkilotlarida eng samarali yondashuvlardan biri hisoblanadi.

Tranzaksion rahbarlik-Tranzaksion rahbarlik ko'proq "rag'bat-jazolash" tizimiga tayanadi. Unda rahbar va xodim o'rtasida "ayirboshlash" jarayoni mavjud: xodim belgilangan vazifani bajaradi, rahbar esa uni mukofotlaydi yoki nazorat qiladi. Bu model an'anaviy korxonalar, ishlab chiqarish, davlat boshqaruvi, harbiy tizimlar va tartib-intizom ustuvor bo'lgan sohalarda samarali bo'lib kelmoqda. Biroq

innovatsion fikrlash va kreativlik talab etiladigan sharoitlarda tranzaksion yondashuv yetarli natija bermaydi.

Xizmatiy (servant) rahbarlik-Robert Greenleaf tomonidan ilgari surilgan ushbu yondashuvning mohiyati rahbarning o'zini emas, balki jamoasini ustuvor deb bilishi, xodimlar ehtiyojini qondirish orqali tashkilot samaradorligiga erishishidan iborat. Xizmatiy rahbar:

- tinglaydi,
- empatiya ko'rsatadi,
- murabbiy sifatida yordam beradi,
- hamkorlik muhitini yaratadi.

Bugungi kunda HR strategiyasi rivojlangan kompaniyalarda (Google, Toyota va b.) ushbu model kuchli jamoaviy madaniyat yaratishda asosiy vosita sifatida qo'llanilmoqda.

Adaptiv rahbarlik-Heifetz modeli asosida shakllangan adaptiv rahbarlik o'zgaruvchan muhitga moslashuvchan bo'lishni talab qiladi. Bu yondashuvda rahbar:

- muammolarni tizimli tahlil qiladi,
- tezkor qaror qabul qiladi,
- noaniqlik sharoitida jamoani boshqaradi,
- murakkab vaziyatda barqarorlikni ta'minlaydi.

Raqobatning keskin kuchaygan bugungi davrda adaptiv rahbarlik kompaniyalarni bozor o'zgarishlari, texnologik innovatsiyalar va kutilmagan xavflarga tez moslashtirish imkonini beradi.

Innovatsion rahbarlik-Innovatsion rahbar:

- yangi g'oyalar generatsiyasi,
- kreativ fikrlash,
- raqamli texnologiyalarni joriy qilish,
- ilmiy-texnik yangiliklarga ochiqlik,
- xatolardan qo'rqmaslik

kabi xususiyatlarga ega. Innovatsion rahbarlikning asosiy vazifasi — tashkilotda innovatsion muhitni shakllantirish va yangiliklarni joriy etishga tayyor jamoani yaratishdir.

Raqamli (digital) yetakchilik-Raqamli iqtisodiyot rivojlanishi bilan rahbarlikning yangi turi – digital yetakchilik paydo bo‘ldi. Uning asosiy tamoyillari:

- ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv (data-driven management),
- sun'iy intellekt va avtomatizatsiya bilan ishlash,
- masofaviy jamoalarni boshqarish,
- kiberxavfsizlikni ta'minlash,
- tezkor kommunikatsiya va onlayn boshqaruv.

Raqamli yetakchi texnologiyani boshqaruvning strategik resursiga aylantiradi.

Tashkilot madaniyati va xodimlar motivatsiyasiga ta'siri-Transformatsion va xizmatiy yetakchilik xodimlarning:

- ishga qoniqishi,
- motivatsiyasi,
- sadoqati,
- jamoaviy hamkorlik

darajasini sezilarli oshiradi. Bu esa o'z navbatida tashkilotning ichki madaniyatini kuchaytiradi va farovon psixologik muhitni shakllantiradi.

Innovatsion rivojlanish va raqobatbardoshlikka ta'siri-Adaptiv va innovatsion rahbarlik:

- bozorning o'zgaruvchan talabiga moslashishni tezlashtiradi,
- yangi mahsulotlarning paydo bo'lishiga zamin yaratadi,
- texnologik yangiliklarni joriy etishni osonlashtiradi.

Korxona raqobatbardoshligi rahbarning innovatsion potencialiga bevosita bog'liq hisoblanadi.

Jamoaviy qaror qabul qilish tizimiga ta'siri-Zamonaviy rahbarlik yondashuvlari ierarxiyani kamaytirib, gorizontaal boshqaruvni rivojlantiradi. Bu quyidagilarga olib keladi:

- tezkor qarorlar qabul qilinadi,
- xatoliklar kamayadi,
- jamoa mas'uliyati ortadi,
- liderlik roli bo'linadi.

Agile, Scrum, Lean kabi metodologiyalar aynan zamonaviy rahbarlik falsafasiga asoslangan.

Bugungi kun rahbarining professional muvaffaqiyati quyidagi ko'nikmalar bilan belgilanadi **Soft skills (yumshoq ko'nikmalar)**

- yetakchilik
- muloqot
- konfliktlarni boshqarish
- vaqtni boshqarish
- empatiya
- kreativ fikrlash
- **Hard skills (texnik ko'nikmalar)**
- strategik rejalashtirish
- moliyaviy savodxonlik
- analitik fikrlash
- IT va raqamli texnologiyalarni bilish
- loyiha boshqaruvi (PM, Agile)

Liderlik fazilatleri

- mas'uliyat
- halollik
- fidoyilik
- barqaror psixologik holat
- tashabbuskorlik

O'zbekiston sharoitida zamonaviy rahbarlik yondashuvlarining tatbiqi

O'zbekiston iqtisodiyotida:

- raqamlashtirish siyosati,
- davlat boshqaruvini modernizatsiya qilish,

- xususiy sektor ulushining oshishi,
- biznesda innovatsiyalarni joriy etish

jarayonlari jadallik bilan davom etmoqda. Bu jarayonlar yangi avlod rahbarlaridan moslashuvchan, innovatsion va raqamli yondashuvlarni egallashni talab qiladi. Ta'lim, sog'liqni saqlash, xizmat ko'rsatish va sanoat korxonalarida transformatsion va adaptiv rahbarlik modeliga ehtiyoj oshmoqda. Shuningdek, davlat idoralarida strategik menejment, natijaga yo'naltirilgan boshqaruv va inson kapitali rivojiga asoslangan yondashuvlar kuchaymoqda.

Xulosa

Hozirgi zamon boshqaruvida rahbarlikka zamonaviy yondashuvlar tashkilotning rivojlanishi, raqobatbardoshligi va barqarorligining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Transformatsion, xizmativ, innovatsion, adaptiv va raqamli rahbarlik modellarining qo'llanilishi:

- xodimlar motivatsiyasini oshiradi,
- jamoaviy qaror qabul qilishni kuchaytiradi,
- innovatsion rivojlanishni jadallashtiradi,
- korxonani global o'zgarishlarga moslashtiradi.

Demak, zamonaviy rahbarlik yondashuvlari nafaqat nazariy konsepsiya, balki amaliy boshqaruv samaradorligini belgilovchi strategik vositadir. Bugungi rahbarning asosiy vazifasi — o'z jamoasini o'zgarishlar sari yetaklash, yangilik yaratish uchun sharoit yaratish va raqamli iqtisodiyot sharoitida barqaror rivojlanish yo'lini tanlashdir.

TAVSIYA ETILADIGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sh.Zayniddinov "Menejment asoslari" darslik. T. O'qituvchi 2005 yil.
2. U.Murakayev "Menejment asoslari" O'zbekiston 2001 yil.
3. S.S.G'ulomov "Marketing asoslari" T. 2002 yil.
4. M.Qosimova "Marketing asoslari" 2005 yil
5. 3.Internet saytlari:

6. <https://e-library.namdu.uz/>
7. <https://ilmiy.bmti.uz/>
8. <https://beproclub.com.pl/makroiqtisodiyot-darsli>